

– A világháború után, az ötvenes évek elején a pesti egyetem bölcsészkarán magyar-német szakos hallgató voltál. Milyen emlékeid vannak az ott töltött hónapokról? Miért kellett idő előtt befejezned egyetemi tanulmányaidat?

– Amikor a háborúból hazaértünk, az álmomáson folyt az igazoltatás. Nekem azt mondták – nem tudtam, miért nekem –, hogy maga menjen abba az üres vizeldébe. Amire én azt válaszoltam: „Nem, nem kell pisilni.” Kiderült, hogy az SA- meg az SS-tagok cigarettával égették ki a karjukból a jeleket meg a betűket.

Nekem volt egy furunkulusom, nem is egy, kettő, amit kinyomtak, kezeltek, de a forradás megvolt. Hát ezt annak vélték. Mondtam: „Uram...” „Nincs uram!” Akkor még nem tudtam, hogy elvtársat kellene mondani. Végül elbocsátottak valamennyiünket, mentünk haza, pontosabban vonszolódtunk, vittük, amit tudtunk. Volt egy házunk Újpesten, a Kolozsvári utcában, oda mentem, becsöngettem, és kijön egy idegen. Ez még ma is vastag ember, inkább nem mondom a nevét. „Maga mit keres itt?” Megszeppenve mondtam, hogy ez a mi házunk. „Igen? Hát jobb lesz, ha elhordják innen magukat!” Elmentünk a nagynénémekhez a Csengery utcába, ott befogadtak, a lehető legtáboribb helyzetben, de megvoltunk valamennyien.

Idővel elkezdtem dolgozni. Először segédmunkás voltam, akkor ismerkedtem meg a bőrszakmával. Fölvett könyörületből inasnak egy ismerősünk, elvégeztem a bőrkereskedő-segédi tanfolyamot, aztán a Wolfner-bőrgyárba vettek föl, de azt nem bírtam, olyan kemény fizikai munkát kellett végezni. Közben beiratkoztam az egyetemre. Volt egy nagynéném, aki nagy tudású, nemes baloldali volt, nem lépett be a pártba, de megtartotta világszemléletét. Mélyen hívő volt egyébként, nagyon érdekes személyiség, apámnak állandó vitatársa. Ő segített be az egyetemre, föl is vettek. Még a hadapródiskolában volt egy nagy élményem. Egy tanárunk nagy Giovanni Papini ismerő volt, megtérése történetét öt részletben mondta el. Megrendített a fölismérés, hogy hát így is lehet? Volt egy evangélikus lelkészünk, művelt, fiatal hadnagy. Őt hallgattuk. Egyszer kiszúrt engem: „Szeretnék magával beszélni. Maga hisz, ugye?” Nem válaszoltam rögtön, majd mondtam, hogy igen. „Jó” – és akkor otthagyt, de attól kezdve kerestük egymást. A másik egy magyartanárom, aki komoly irodalomismerő és nyelvész volt. Ő meg írói

Szent idegenség 79

VASADI PÉTERREL FINTA GÁBOR ÉS SZÉNÁSI ZOLTÁN BESZÉLGET

2. rész

kezdeményeimet piszkálta ki belőlem: „Maga másként beszél. Miket olvas?” Mondtam neki, hogy itt találtam egy láda könyvet. „Hol?” „Ott” – mutattam. Egy rekesz könyvet emeltünk le egy katonai kocsirol. Azon ültem, amikor egyszer, korábban, kivonuláskor a kocsis fegyveres őrei voltunk. Először 80 nem tudtam, mit viszünk nyugatra, később kiderült, hogy a vezérkari főnökség szigorúan titkos iratait. A sofőr is vezérkari tiszt volt. Meg a kísérője is. De nem voltak beöltözve. Abban a rekeszben, amin ültem, megtaláltam József Attila *Nagyon fáj* című könyvét, meg más is. Tehát volt egy tiszt a vezérkarban, aki remekműveket gyűjtött össze egy lábában, és én épp azon a ládán ültem. Széttment a ládának a teteje, és csípte a fenekemet. Állandóan készenlétben voltunk. Kérdeztem a többieket: „Mi a túrót csináljak?” Azt mondják: „Behúzzuk a ponyvát, aztán csináld meg!” Egyikük berántotta a ponyvát, összeütöttem a ládát, de láttam, hogy ott van a *Nagyon fáj*. Elkezdtünk röhögni, azt mondja egyikük: „Ez tényleg nagyon fáj.” Ez a láda ott volt a szigorúan titkos iratok között, rengeteg más páncélozott ládával együtt, amelyet le is raktunk.

Ami itthon az egyetemet illeti: a német–magyar szakon nagyon jó volt, Hajdu Helga tanított, meg Turóczy-Trostler. Mindig rozsdavörös ruhákban járt, gyönyörű feje volt, és nagyszerű tanár volt. Ő is látott bennem valamit. Valahogy ki-kiszúrtak, amikor feleltettek, beszélgetésre fogtak. Így kerültem aztán össze az orosz irodalommal is, Kniezsa Istvánnal, a nagy nyelvészsel. Oroszul elég jól tudtam, jártam Kniezsához ógyházi szláv hangtanra meg egyébire. Csakhogy közben némi ellenállást fejtettünk ki a rendszer ellen, a vécékben különböző papírokat ragasztgattunk a falra, hogy „Vörös vagy? Gondolkozz!” Persze lebuktunk. A német–magyar szakot abba kellett hagynom, mert akkor volt a Mindszenty-ügy. Kiszúrtak engem a Moszkvában nevelt kollégák. Azt mondja nekem Osvát László egy nap: „Te át fogsz kerülni a Lenin Intézetbe.” Kérdezem: „Miért?” „Ott a helyed.” Két-három hét múlva összehívták a Questurát. Szántó Zsuzsa volt az elnöke, akiről az a hír járta, hogy valamikor Szamuelynek hívták. Tudtam, hogy ez mit jelent. Felelősségre vontak. Ültek vagy nyolcan, én meg egyedül. Hogy képzelem én azt, hogy a Mindszentyről nem írom meg a faliújságcikket? Mondom: „Azért, mert nem értek egyet sem Mindszentyvel, sem azzal, ami vele történik.” „Maga egy klerikális reakció! Maga ilyet ne mondjon!”

A hajdani Piarista Gimnázium épületében lévő Lenin Intézetbe kerültem, de innen is rövidesen kiírtak. Megpályáztam a Színművészeti Főiskolán a filmrendezői tanszakot, fölvettek bennünket egy kirúgott hallgatóval együtt. Itt egy fél évet töltöttem, de utánam nyúltak. Pedig jó voltam vizsgákon. Hallgattam Lehoczkyt, meg színésztanárokat, versmondókat. Aztán közölték, hogy nincs ott helyem. Egy mondatot hozzáfűznék ehhez: kemény nevelés, de jót tesz az embernek, amikor az perifériára lökik. Amit a kirekesz-

tésről írok akárhol, az nem a kirekesztésről szól, hanem a kirekesztettek kirekesztéséről. Az én kirekesztésem ebben az időszakban már programszerű volt. Csak a börtönről meg a csatornázási művektől nem bocsátottak el, meg a műszaki rajzoló iskolából, de amint megpróbáltam berendezkedni, repültem. Kaptam egy komoly fenyegetést is. A Gellért hegyen volt a Szovjetunióban nevelkedett fiatal egyetemistáknak a köre. Nem tudom, most milyen épület az, messziről lehet látni a Gellért hegynek az oldalában. Ott volt az intézetük. Egyszer odacitáltak: „Na, hogy is állunk a világnézettel?” Mondom: „Nekem nem világnézetem van, hanem világszemléletem.” „Igen? És mi a különbség?” Megpróbáltam elmagyarázni nekik. „Na és a világszemléleted milyen?” Akkor mondtam ki először és világosan, hogy vallásos. „Szóval klerikális reakciós vagy.” „Fiúk, én erről nem tudok beszélni.” Erre azt mondták, hogy elég mély itt ez a szikla, le is lehet róla esni, úgyhogy vigyázva menjek lefelé a lépcsőn. A kanyargós lépcsőn szépen lementem, lekísértek, de ez a mondat azért bennem maradt. A lényeg az volt, hogy azt a szót kikényszerítették belőlem. Mintha az a sebesült fogoly, aki akkor vizet kért tőlem, és alattam halt meg, sugallta volna. Ő nekem nem egy halott volt, hanem az én halottam. S az is maradt. Azt hiszem, szívesen él bennem ma is.

– *Ahogy időben haladunk előre, lassan elérünk '56-hoz. Te hol és hogyan élted meg '56-ot?*

– FigyeljeteK, azért beszélek nehezen ezekről, mert részben hantának tartják, részben hiedelemnek, részben hazugságnak. Erre a kérdésre is így kell válaszolnom: a IX. kerületi ügyészségen. Ott éltem meg a forradalom kezdetét. Ennek meg vannak előzményei. Akkor már egy közlekedési vállalatnál dolgoztam. Szeretett a párttitkár például, nyíltan beszéltem vele. Mindenkiel. Mihelyt bizalom van, minden lehetségessé válik. De voltak ellenfeleim, akik a IX. kerületi ügyészségen följelentettek, hogy én, aki egyébként a társadalmi bíróság elnöke is voltam, egy bundalopásban vettem részt. Egy közlekedési vállalatnak sok béléses bundája van. Beidéztek a IX. kerületi ügyészségre, épp október 23-án, sőt, be is kísértek. Kérdezték: „A bundája honnan való?” Mondtam: „Meghalt a nagybátyám Mogyoródon, a plébános, tőle kaptam.” „Bizonyítsa be!” „Hogy bizonyítsam be, hozzam őt ide?” Ezzel röhejbe fordult a dolog. Akkor kezdtünk hallani valamit. „Mi ez a zaj?” Mondom: „Sok ember vonul.” Egy őrmester kísért ki a kapuig, a Soroksári úton a belváros felé ömlött a tömeg. Duhajkodva, hangosan. Rögtön fölfogtam, miről van szó. A rendőrőrmester azt mondja: „Az anyjuk keservit, mi ez?” Mondom: „Ez bizony legalábbis lázadás.” „Mi ellen? Ki mondta? Ki engedte meg nekik?” „Ezek nem kérdezik. Ezek csak

vonulnak.” „Menjen a francba innen!” Ezzel bevágta az ajtót, a pisztolytás-
kához kapkodott előtte, ez ösztönös volt, ezt ismerem, az ilyen mozdulatot,
és rohant föl. Én meg a tüntetők közé mentem. Egy micisapkás vasas – ser-
tészvágóhíd volt ott arrafelé, meg vasgyár – odaszólt: „Gyere öcsi, kö-
82 zénk való vagy!” Így kerültem bele. A Kossuth téren hajszál híján
fegyverhez is jutottam. Máig sem értem, hogyan történt, egy kétmé-
teres ember állt mögöttem, ő kapta el a kocsiról lerepülő géppisztolyt, amit
egy honvéd dobott le, és már fordult is a kocsí. Nézek: „Hát én?” A honvéd
azt kiáltja: „Fordulunk!” A kocsí kifarolt, már túl voltunk a Nagy Imre-beszé-
den, akkor már tudtuk, mi van. A fegyveresek mind rohantak a Rádió felé.
Én is futottam, mindenkit elragadott a szabadság láza. S mintha hárman-né-
gyen fölkaptak volna, erővel nekivágtak a Földművelésügyi Minisztérium kő-
oszlopának. Összeestem, otthagytak. Átléptek rajtam. Valaki visszanézett.
Nem tudtam fölállni. Ahogy ott kecmergek fölfelé, észrevettem, hogy az osz-
lop mögött van egy falépcső, amelyet a katolikus templomokban szoktak ki-
tenni, amikor szentségimádásra lehozzák az Oltáriszentséget. Odakúsztam
valahogy, és fenékkal fölfelé próbáltam fölmenni, hogy legalább lássam, mi
van. Azt tudtam, hogy nem tudok továbbmenni. Ott ülök a második lépcsőn,
a tömeg rohan mellettem a Rádióhoz. Sírtam és kinyögtem: „Föltámadtunk!”
A kutya sem törődött velem. Kezdem fájni, remegni, nem tudtam, mim tö-
rött el. Végül ketten belém karoltak, kivittek a körútra. Akkor még járt a vil-
lamos Újpest felől. Arra valahogy föltettek, és jött velem haza a villamos.
Éjfélre meg is érkeztem. Szóval ez az, amire nem lehet számítani.

Az első hetet betegem töltöttem. Az a hír járta az üzemben, hogy har-
colt és elesett a Péter. Be voltam gipszelve, el nem törtem, egy vöröskeresztes
ápolónő hozott gipszet, és azt mondta, hogy vigyázni kell, mert olyan helyen
repedt el a csontom, amiből kezeletlenül nagy baj is lehet. Elment nyolc nap,
amikor kiszállt a műszakvezető meg egy másik ember, akit én nem ismertem,
és mondta, hogy én vagyok a munkástanács titkára, megválasztottak.
Mondom: „Nagyon örülök neki, de most mit csináljak?” „Majd én olyan ko-
csival jövök, amin be tudsz jönni.” Bementem, s ott rögtön át kellett venni a
dolgokat. Kérdezem a többieket: „Az igazgatóval mit csináltatok?” Azt mond-
ják: „Senkivel nem csináltunk semmit, rád vártunk.” Ezek sofőrök voltak és
melósok. Kérdezem: „Hol van?” „Bent van a szobájában, nem merjük ki-
engedni.” „Ne bolondozz! Az Ignácot? Egyik legjobb haverunk. Hívd ide!” Jött
az igazgató: „Megvagy, Péter?” Egy nagy darab, hasas, kedélyes, sörös-depós
kommunista volt. Én tanítottam magyarra, de rendszeren, úgy, hogy táblára
írtunk. Szerettük egymást. Bennmaradtam, mondtam: „Menjetez haza hoz-
zánk, a feleségemnek mondjátok meg, hogy mi van, és majd megyek, ha
tudok.” Nagy húszszállítási akciókba kezdtünk, a szabadságharcosoknak vit-
tünk húst. Én magam is mentem velük. Vittünk húst olyan helyekre is, ahol

az emberek sorban álltak, de nem volt már miért. Akkor ez volt egy pár napig, de mikor már aztán csörömpöltek vissza a szovjetek, egy másfajta kálvária kezdődött. A párttitkár, Repics Géza, azt mondta: „Vigyázzok rád, mert te is vigyáztál ránk, semmitől se félj!”

A megtorlásokat úgy éltem túl, hogy Repics Géza, a párttitkár 83 bejött hozzám, és azt mondta: „Péter, délután jönnek érted, de mi is itt leszünk.” Láttam is, hogy bejön egy dzsip, farkaskutya is van rajta, kiszáll egy nyomozó, akit én még akkoriból ismertem, amikor a vállalati bíróság elnöke voltam, s köteles voltam eljárni bűnügyekben a IX. kerületi ügyészségen. Kétfelé álló szemű, született nyomozó volt. Most pedig ő volt az, aki kiszállt a kocsiból, hogy engem elvigyen. Mondtam neki, hogy én vagyok az. „Az anyád úristenit, te hülye, mibe keveredtél!” Hát mibe?! Mindenki benne volt. Előhívta a párttitkárt, én meg azt kérdeztem: „És hova menjek?” Azt mondta a Géza: „Annyit csinálj meg most, hogy menjél át ebbe a kocsmába, ennek s ennek a pincérnek szólj. Ott van egy hatalmas üres hordó, aminek nyitni lehet az ajtaját, ha a Frici szól neked, menj be abba a hordóba, s amíg nem szólunk, addig ott üldögélj. Ez hihetetlen, de betű szerint így volt. Végül nem kellett bemennem a hordóba, ami azt jelenti, hogy lemondtak rólam. Sőt, értem jött este a párttitkár, a felesége cukrászdában dolgozott, elvitt, jól megetetett süteménnyel, meg ittunk is. Azt mondta: „Péter, megoldjuk mi ezt, ahogy megoldottuk eddig is. Menj haza, és aludd ki magad!” Ezt meg is tettem. Végül elsimultak ezek az ügyek, folytattuk a munkát, fönt kellett tartani a húsellátást. Kocsik mentek, jöttek, nekem kellett irányítani a menetirányítóval együtt, én jártam be a vállalatai helyszíneket, tudtam, melyik kocsi hova való. Nagyon nehéz volt ezt megoldani, mert nem lehetett szerezni benzint, a húsok meg rohadtak, ha nem vitték el. Az volt a fontos, hogy akik sorban állnak, egyenek. Így végül is aztán elkezdődött a munka, és egyszer csak kaptam egy személyre szóló dicséretet a minisztériumból, hogy az „ellenforradalom” alatt tanúsított szolidáris és emberi magatartásomért dicséretben részesülök. Csak néztem, most ennek örüljek?

Új Forrás 2013/1 – Szent idegenség – Vasadi Péterrel Finta Gábor és Szénási Zoltán beszélget – 2. rész

– Tehát a hatalom megtalálta azt a formulát, amivel – az ő szempontjából – helyre lehetett tenni a dolgot.

– Igen. Mit tehettem? Miközben én tudom, hogy mi történt velem. A dolog mégis rosszra fordult, mert a hírhedt Lakatos elvtárs behívatott a minisztériumba, és azt mondta, szüksége van a munkámra: „Maga be fog jönni ide a minisztériumba, itt főosztályvezető-helyettes lesz. Ezzel kezd, kétszeres fizetést kap, és elviheti akár miniszterhelyettesig is.” Te jó ég! Én?! Miniszterhelyettesig is?! Ezt mondta Lakatos elvtárs, aki pedig korábban ávós

ezredes volt. Szellemi halálfélelmem támadt. Tudtam, ha ezt elvállalom, mindaz, ami belül készülődik, elpusztul. Ez volna az álarcos, ravasz halál esete. Akármit, de ezt nem. Sokkal nagyobb ütés volt ez, mint bármi a forradalom alatt. Azt se tudom, mit mondtak utána, észrevették-e, hogy
84 belesápadtam, mert ugye ennek nemet mondani, három kisgyerek mellett... És nemhogy nemet mondani, hanem teljes, megkeményedett nemet, de puhán.

Hamarosan közölték velem, akkor már írtam verseket, hogy Tandori Dezsőt meg engem kiemeltek egy közép-európai verspályázaton, tíz másik költő közül. Kormos István fordította le a verseimet. Ezt én jelzésnek vettem. Nem lehet másnak venni. Itt nem arról van szó, hogy hiszel-e. Ilyen egyszerűen nincs. Onnan kezdve aztán tájékozódni kezdtem, tudtam, hogy épp az ellenkezőjét kell tenni annak, amit akarnak, hogy csináljak. Még mindig lábadoztam, amikor egy hét múlva csöng a telefon, Pályi András hív. Kérdezem tőle: „Honnan?” „Az *Új Ember*től. Ki akarok menni hozzád délután vagy holnap.” Kijött, s mondta, hogy szükségük van az *Új Embernél* egy olyan emberre, aki gazdasági dolgokkal tisztában van, egy operatív igazgatói állásra. „Rád gondolt a főszerkesztő.” „Mit csináljak?” „Gyere be holnap.” Másnap eldőlt minden: „Akkor hozzánk jössz.” „Persze. Mikor?” „Három hét múlva.” Így kerültem az *Új Ember*hez.

– *Úgy tudom, azért nem volt olyan egyszerű az Új Embernél a beilleszkedés. Voltak nehézségeid.*

– Igen. Voltak bent is pályázók arra a helyre, ahová én kerültem. S akkor megjelenik ott egy idegen pofa. Egy teljesen zárt, tipikusan belterjes, szellemileg elnehezült helyzetbe léptem be, és éreztem, hogy itt maga voltam a szabadság. Ezt nem lehet, csak utálni egy ilyen helyzetben. Ráadásul nemcsak hogy fizetést kaptam, de még az írásaim után is fizettek. Ez azt jelenti, hogy majdnem kétszer annyit kerestem, mint addig.

Elkezdődtek a vívódások. Pilinszkyvel is hasonlóképpen voltak, de velem szelídebben, velem viszont nyersen bántak. Volt olyan, hogy rám zárták a WC-t: „Bocsánat, nem tudtam, hogy itt vagy.” Éreztem, hogy nagyon nem kellek ott. Mintha megérezte volna ezt Rónay Gyurka. „Hol az a Vasadi?” – hallottam, már kintről. Belép hozzám Rónay, aki nagy tekintély volt: „Szóval te vagy az, szervusz.” Akkor jó hangosan mondta, hogy értsék, akik ott voltak: „Dolgozz sokat, s ha bármilyen problémád van, szólj nekem! Na, Isten áldjon!” Megfordult és kiment. Mindazok ott voltak, hárman vagy négyen, akiknek kellett. Ez egy jelentős dolog volt, attól kezdve elcsöndesedtek. De azért eljött az ő órájuk is. Egyszer behív a főszerkesztő: „Figyelj ide, Péter! Ezt megpróbáltuk, de nem megy. Neked írnod kell.” Ez azért volt, mert fölfedeztem különféle hibákat a gazdasági papírok között. Mint a régi vállalatomnál,

bekértem iratokat. Akkor éreztem, hogy főzelékbe léptem. Bementem a főszerkesztőhöz, s mondtam neki, hogy ha ezeket nem kapom meg, az a bizalmatlanság jele, és nem tudom tovább csinálni. Itt megálltam. „Béla bátyám, te mit csinálnál?” – kérdeztem a főszerkesztőt. „Ugyanezt.” „Hát akkor?” „Figyelj, majd kigondoljuk mi ezt.” Elmúlt két-három nap, 85 mire újra behívott, s azt mondta: „Figyelj ide, a konyhában szükség van egy főnökre. Te leszel a konyhafőnök, csinálod a kimutatásokat a konyhán, megtartod a területi ellenőrzéseidet, a fizetésed megmarad, és dupla családi pótlékot kapsz a három gyerek után.” Én lettem a konyhafőnök. Mentünk vásárolni a Vámház körüti piacra, vittem a karalábét. Teltek az évek, én írtam, sokat küldtek vidékre. Azt kértem a főszerkesztőtől, hogy hetente legalább egyszer küldjenek vidékre, hogy három napig kilevegőzzem a konyhát. A *Tűzjel* című kötetben vannak városleíró esszék ebből az időszakból. Közben a szerkesztői könyvtárból jobbnál jobb könyvekhez jutottam. Akárhogy is, otthon voltam.

– *Többször leírod azt a jelenetet, amikor Pilinszkyvel először találkoztál. A költővé avatás szinte mitikus momentuma idéződik meg ezekben az emlékekben. A folyóiratközlések után a legfontosabb jelentkezésed a Magunk kenyerén című antológiában történő publikáció volt, amiben a verseid elé Rónay György írt rövid ismertetést. Milyen kapcsolatot volt a katolikus szellemiségű irodalomnak ezzel a két meghatározó alakjával?*

– Nekem ők ajándékok voltak. Rónay György íratott a *Vigiliába*, elég rendszeresen. S mondta, ezek jók, ezeket csak csináld. Kevészavú ember volt, de becsült, s a korábbi dolgaimat is ismerte, amik megjelentek a többi irodalmi lapban. De megkapta ő is a dádát az Állami Egyházügyi Hivataltól miattam. Ezt nem tőle tudtam meg, hanem mástól. Közölték az *Új Ember* főszerkesztőjével, hogy 24 órán belül meg kell szabadulnia tőlem. Szó szerint azt mondták: „Nincs szükségünk még egy Pilinszkyre!” (Ez egy kis Kossuth-díj volt!) Ezután beszélt velem a főszerkesztő-helyettes: „Megmondtam neked, hogy amint az írásod megjelenik, szólni fognak.” „Mit csináljak? Most akkor minden második sort húzzak ki, vagy ne írjak?” El nem akartak bocsátani, de amikor megjött az utasítás, hogy 24 órán belül meg kell szabadulni tőlem, akkor nagy csönd lett. Ezt én nem tudtam, csak két nappal később. Azt mondta a főszerkesztő: „Baj van! El kell menned.” Kérdeztem tőle: „Hova?” Azt mondta: „Nem tudom, várjál! Délután gyere vissza!” Dühös volt, meg sajnált is. Ezután megbeszélték a fő békepap-pal, hogy mit csináljanak. Kitalálták, hogy írjak két nap alatt egy sokoldalas önéletrajzot, s a legapróbb részletekig mindent írjak le benne. Neki is álltam, s nem mindent, de amit kellett, megírtam. Elvitték, bemutatták az illetékes hivatalban. Elmúlt egy hét, s összehívták a szerkesztőséget. A prépost úr, aki

vezetője volt az értekezletnek, tartott egy rövid beszédet, s egész idő alatt nekem beszélt: „Aki most itt van, azt mind megtartjuk, senkinek nem kell tartania semmitől. Tessék tisztességesen dolgozni!” Ezt egész egyszerűen belemondta a képembe. Ami nagyon jólesett.

86 Rónayt nagyon szerettem. Hozzá bármikor mehettem, de azt nem állta, ha álproblémákkal zaklatják. Első kötetem, a *Jelentés Babilonból* kéziratát is ő vitte be Illés Endrének. Előzőleg ő írt előszót verseimhez a *Magunk kenyéré*n című antológiában. Rövidesen engem is behívott a kiadóba Illés Endre, s ott Domokos Mátyás azt mondta, tetszettek neki a verseim, ki akar tőlem adni egy kötetet. Nem tudtam, jól hallom-e én ezt? Előtte már voltak kellemetlenségeim a Magvetőnél, ahol szintén voltam egy kötettel. Egy költő meg egy ma is élő irodalomtörténész azt mondta, az a világ, ami ebből a kötetből kisugárzik, ellenségesnek is mondható. Kérdezem: „Ez?” „S különben is – mondták –, ezt a világot nem tudjuk vállalni.” „Nem azért jöttem, hogy vállalják, adják ki! Vállalni én vállalom.” Erre aztán mind a kettő begerjedt, s mondták, hogy elég, fáradjak ki. Akkor összepakoltam, meghajoltam. Később ez a kötet került Gyuri bácsihoz.

Pilinszky Jánossal nem baráti, inkább testvéri volt a viszonyom. Valahogy azonnal a helyén volt minden. Neki mások voltak a barátai. Eljártam hozzá, ő is kijött hozzánk. Nagyon sokat segített, elolvasta a verseimet, s volt, amiket igen megdicsért. Szigligeten beszélgettem vele sokat. Gyóntattott és gyónt. Ez volt a típusa a beszélgetésünknek. Az ő lényge egy fejezet a magyar irodalomtörténetben, mert nem csak arról van szó, hogy nagyszerű költő. Ezt nem tudom pontosan megmagyarázni, talán nem is lehet. Esettségében, vonzásában volt valami megszentelt evilágiság, ami különlegesen kegyelmi. Összehúzott szemű figyelem, ahogy mindig mérlegelte a dolgokat. Mintha maga az Igazság figyelne. Összeszedte magát az ember erre a pillantásra. Több volt az ember vele. Olvastam neki verseket, s volt, amikor azt mondta: „Most elég! Ez fantasztikus!” Megfoghatatlan lény volt. Nem jó szó rá, hogy angyali, nem elég, hogy zseni. Tényleg a senkiföldjén, a bűnnel elegy jó senkiföldjén állt. Ismerte a bűnt, nem kellett neki megmártóznia benne; tudta, hogy van, s mi az. És tudta a másikat is. Nem „édesjézusozott”, hanem mindig róla beszélt, vagy az ő nevében. És tudta a jót is.

– *Azért Pilinszky, ha jól tudom, konfliktusos alkat is volt. Könnyen veszett össze a barátaival is. Talán neked éppen ezért is lehetett más a kapcsolatod vele, mert azt mondod, ti inkább testvérek voltatok, s nem barátok.*

– Igen. Sőt a családjában is sok konfliktusa volt. De valahogy talán a megviseltséget látta rajtam. Ennek egyszer hangot is adott. „Hogy lehet, hogy te ezt kibírtad?” – kérdezte egyszer tőlem. Azt mondtam, nem tudom. Nem beszéltem neki sokat, meg nem beszéltetett, hanem „Igen-igen”,

bólogatott. Ő maga is konfliktusos ember volt. Volt köztünk valami, ami teljesen önmaga volt. Egy szál. Felolvasta nekünk egyszer a *Beszélgetések Sheryll Suttonnalt*. Feledhetetlen s nagyon fárasztó volt az az intenzitás. Mintha a szövege alatt úszna, mint egy olyan lény, aki nagyon jól tudja, mi van ezen túl, de csak az érdekl, amiben van. Ezt egy séta al- 87 kalmával meg is mondtam neki. Azt válaszolta: „Furcsa, amit mondasz, de van benne valami.” Tehát kívül volt a szövegein, ugyanakkor meg a szövegei a legbensőbből fakadtak. Volt benne valami idegenség, s az az idegenség nem emberi volt. Nem is jó szó az, hogy idegenség, de van olyan, hogy szent idegenség. Valami olyan ez, amiben nem vehetünk részt, mégis benne vagyunk. Szerette, amikor erről beszéltem neki.

Segített is rajtam, amikor nem tudtam dolgozni. Sürgetős lett volna a munka, mégsem tudtam csinálni. Akkor kihúzott a slamaszti-kából. A feleségem mondta neki: „János, jöjjön már be, Péter nem tud csinálni semmit, csak vergődik.” Egyszer csak János kitépi az ajtót: „Jövök! Jövök mindjárt!” Ment a szobájába, ordított a dzsessz. Gondoltam: „Na még ez is!” Rövidesen bejött, leült, s azt mondta: „Figyelj ide! Hagyd! Nem kell csinálni! Hidd el, nem kell! Holnap el fogod kezdeni.” „Mit csináljak?” „Menj ki sétálni! Feküdj le! Egyél! Hallgass a feleségedre!” Ezeket mondta, s így. Én szó szerint azt csináltam, s másnap tényleg nekiültem, s a következő napokat átdolgoztam. János pedig addig el is tűnt, nem jött be. Egyszer találkoztunk a kertben, s azt mondja: „Ugye!” Bólogattam, ő meg ment az Altorjai Sándor festőhöz.

Új Forrás 2013/1 – Szent idegenség – Vasadi Péterrel Finta Gábor és Szénási Zoltán beszélget – 2. rész

